

AI- en Algoritmebeleid 2025 - 2028

De raad van de gemeente Beuningen;

gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders van 8 april 2025.

BESLUIT

Om het volgende vast te stellen:

Het AI- en Algoritmebeleid 2025 – 2028 vast te stellen.

Hoofdstuk 1 Inleiding

Dit beleid richt zich op het regelen en verbeteren van het gebruik van kunstmatige intelligentie (AI) en algoritmen binnen de gemeente Beuningen. Het doel is om deze technologieën op een ethische, transparante en verantwoorde manier in te zetten voor de inwoners en de gemeentelijke diensten. AI en algoritmen moeten duidelijke verantwoording afleggen over de beslissingen die ze nemen. Het gebruik van deze systemen moet daarnaast ethisch zijn met respect voor privacy en mensenrechten. De technologie kan op verschillende manieren worden toegepast. In de openbare veiligheid kan AI worden ingezet om criminaliteit te voorkomen met voorspellende analyses. Binnen verkeer en vervoer kunnen AI-gestuurde systemen helpen om verkeersstromen en het openbaar vervoer te verbeteren. Voor het milieu en duurzaamheid kan AI worden gebruikt om het afvalbeheer en energiegebruik efficiënter te maken en het milieu te monitoren. Tot slot kan AI de communicatie en interactie met inwoners verbeteren, bijvoorbeeld door chatbots en andere digitale platforms.

Hoofdstuk 2 Ethische richtlijnen

De gemeente Beuningen wil zorgen voor een ethische inzet van AI door een set van ethische richtlijnen te ontwikkelen die als leidraad dienen voor alle AI-projecten.

2.1. Transparantie

Transparantie en verantwoording zijn belangrijke waarden voor de gemeente Beuningen. Het is daarom essentieel dat AI-systemen volledig transparant zijn over hoe zij beslissingen nemen. Dit betekent dat duidelijk moet zijn welke data wordt gebruikt, welke persoonsgegevens worden verwerkt en welke algoritmes worden toegepast. Inwoners moeten worden geïnformeerd over het gebruik van AI en hoe dit hun interactie met de gemeente beïnvloedt. Transparantie kan eenvoudig worden bereikt door in brieven aan inwoners kort aan te geven dat AI is gebruikt, welke gegevens daarbij zijn ingevoerd en hoe een besluit tot stand is gekomen. Dit versterkt niet alleen de transparantie, maar ook het vertrouwen van inwoners in AI en in de gemeente.

2.1.1. Algoritmen vs. AI (Kunstmatige Intelligentie)

AI en algoritmen zijn verwant, maar betekenen niet hetzelfde.

2.1.2. Algoritmen

Algoritmen zijn sets van regels die een computer volgt om een taak uit te voeren. Ze combineren en analyseren data en automatiseren herhalende processen. Hierdoor kunnen we efficiënter werken en medewerkers inzetten op complexere taken.

2.1.3. AI (Kunstmatige Intelligentie)

AI is een breder concept en gebruikt algoritmen om menselijke intelligentie na te bootsen. AI-systemen leren van data en passen zich aan op basis van nieuwe informatie. Hierdoor gaan ze verder dan de statische aard van een algoritme.

2.1.4. Uitdagingen

Een belangrijke uitdaging bij AI is het "blackbox"-probleem. Dit houdt in dat het lastig kan zijn om te begrijpen hoe AI-systemen tot bepaalde resultaten komen. Dit komt door de complexe modellen en enorme hoeveelheden data die gebruikt worden. Bij algoritmen is dit gemakkelijker, omdat hun beslisseregels duidelijk zijn. AI kan daarentegen dynamisch en zelflerend zijn, wat het lastiger maakt om alle processen volledig te doorzien. Toch is het belangrijk om bewust te zijn van deze risico's en hier zorgvuldig mee om te gaan.

2.1.5. Het algoritmeregister van de Nederlandse Overheid

Het kabinet wil dat algoritmes voldoen aan publieke waarden en wettelijke normen. Transparantie over algoritmes is een belangrijke stap om dit vertrouwen te winnen. Het Algoritmeregister speelt hierbij een grote rol. Overheden kunnen hierin informatie over hun algoritmes delen, zodat inwoners en orga-

nisaties hen kritisch kunnen volgen. Hoewel deelname aan het register nog niet verplicht is, heeft de gemeente Beuningen al vrijwillig drie algoritmes geregistreerd om bij te dragen aan deze transparantie.

2.2. Verantwoordelijkheid

Verantwoordelijkheid is een belangrijke waarde binnen het AI-beleid van de gemeente Beuningen. Het is noodzakelijk dat er altijd een mens eindverantwoordelijk is voor de beslissingen die AI-systemen nemen. Dit betekent dat AI slechts een hulpmiddel is en dat de uiteindelijke beslissingen door mensen worden gemaakt. Hierdoor blijft het mogelijk om verantwoording af te leggen voor keuzes. Ambtenaren moeten altijd het laatste oordeel vellen over beslissingen van AI en mogen zich nooit verschuilen achter de technologie met uitspraken zoals: 'dit zegt het systeem, dus we kunnen niet anders.' AI moet de efficiëntie en productiviteit verbeteren, terwijl ambtenaren een weloverwogen besluit nemen. Zij vergelijken de uitkomst van AI-systemen met de specifieke situatie en nemen alle relevante feiten mee. Deze aanpak zorgt ervoor dat de menselijke factor altijd centraal staat bij besluitvorming. Dit minimaliseert niet alleen fouten, maar waarborgt ook de publieke waarden van transparantie en verantwoordelijkheid. Inwoners kunnen erop vertrouwen dat de gemeente Beuningen AI-technologie zorgvuldig en verantwoordelijk gebruikt, waarbij menselijke beoordeling en empathie nooit worden uitgesloten. Technologie staat hiermee in dienst van de gemeenschap, en niet andersom.

2.3. Eerlijkheid en non-discriminatie

AI-systemen moeten worden ontworpen en getest om ongewenste bias te voorkomen. Dit betekent dat zij niet mogen discrimineren op basis van kenmerken zoals ras, geslacht, leeftijd, of andere beschermde eigenschappen. Om dit te waarborgen, voeren we regelmatige controles en audits uit. Deze richtlijn is belangrijk om publieke waarden binnen de gemeente te behouden en een inclusieve samenleving te bevorderen waar iedereen gelijke kansen krijgt. Onder het motto "Beuningen maken we samen" werken we aan een gemeenschap waarin technologie eerlijkheid ondersteunt. Regelmatige audits, samen met de Ethische Impact Analyse, helpen om ongewenste bias in AI-systemen op tijd te signaleren en aan te passen. Dit betekent dat ambtenaren inzicht hebben in hoe AI-tools gegevens verwerken. Door deze aanpak blijven de beslissingen van AI-toepassingen consistent en rechtvaardig. Daarnaast is het essentieel dat ontwikkelaars en ambtenaren regelmatig worden getraind en bewust blijven van de risico's van bias en discriminatie. Door deze richtlijnen strikt te volgen, gebruikt de gemeente Beuningen AI op een manier die eerlijkheid en gelijkheid bevordert. Dit versterkt het vertrouwen van inwoners in technologische innovaties en draagt bij aan een rechtvaardige en inclusieve toekomst.

2.4. Privacy en databescherming

De privacy van inwoners moet altijd beschermd worden. AI-systemen moeten voldoen aan de geldende privacywetgeving, zoals de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG). Dit betekent dat alleen de noodzakelijke data worden verzameld en dat deze op een veilige manier wordt opgeslagen en verwerkt. De gemeente Beuningen gaat zorgvuldig om met persoonsgegevens. Deze gegevens zijn veilig en worden alleen gebruikt voor toegestane doeleinden.

Wij hanteren enkele belangrijke uitgangspunten:

- Specifiek doel en AVG-grondslag: Persoonsgegevens worden alleen verzameld en gebruikt voor een specifiek doel en op basis van een wettelijke grondslag binnen de AVG.
- Bewaartermijn: Persoonsgegevens worden niet langer bewaard dan nodig. Ze blijven alleen zolang het nodig is om onze taken goed uit te voeren.
- Delen met derden: Soms is het nodig om gegevens met andere partijen te delen. Dit gebeurt alleen onder strenge voorwaarden die voldoen aan de wet. De gemeente controleert regelmatig deze afspraken.

Voor bepaalde taken gebruikt de gemeente algoritmes. Dit helpt om de juiste zorg te bieden of de juiste acties te ondernemen. De gemeente is hier transparant over en informeert inwoners actief. Besluiten die rechtsgevolgen hebben voor inwoners worden niet volledig automatisch genomen. Er is altijd een menselijke eindverantwoordelijke die de besluiten zorgvuldig bekijkt. De gemeente Beuningen past Privacy-by-design en Privacy-by-default toe. Dit betekent dat privacy en gegevensveiligheid vanaf het begin worden meegenomen bij wijzigingen in processen en systemen. De gemeente blijft verantwoordelijk voor alle persoonsgegevens, zowel intern als extern. Afspraken met ketenpartners en leveranciers worden vastgelegd in (verwerkers)overeenkomsten. Bij gebruik van AI-componenten in een applicatie wordt er altijd kritisch gekeken naar de uitkomsten door een menselijke controleur. De gemeente Beuningen beschermt persoonsgegevens zorgvuldig en beperkt toegang tot informatie volgens het "Need-to-know" en "Need-to-use" principe. Alleen medewerkers die de informatie nodig hebben, mogen deze inzien. Hierdoor wordt ongeoorloofde toegang voorkomen.

2.5. Waarden gedreven AI: de menselijke waardigheid

Waarden gedreven AI betekent dat kunstmatige intelligentie systemen worden ontwikkeld en gebruikt met respect voor ethische waarden en principes. Dit betekent dat technologie niet alleen gericht is op efficiëntie, maar dat menselijke waarden centraal staan. AI moet werken binnen ethisch en sociaal ac-

ceptabele grenzen en bijdragen aan positieve maatschappelijke resultaten. Hoewel AI grote voordelen kan bieden, zijn er ook risico's, zoals schendingen van privacy, discriminatie of het verlies van menselijke autonomie. Door AI te baseren op ethische principes kunnen deze risico's worden beperkt en wordt gezorgd voor een positieve invloed. Belangrijke waarden hierbij zijn transparantie, privacy en gegevensbescherming, zoals eerder beschreven in dit beleid. Een voorbeeld van een hulpmiddel dat hierbij helpt, is het 'Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA)'. Dit stelt organisaties in staat om de invloed van hun AI-systemen op mensenrechten te evalueren en maatregelen te nemen om deze rechten te beschermen.

2.6. Informatiebeveiliging

AI-toepassingen moeten beveiligd en betrouwbaar zijn. Ze moeten altijd presteren zoals verwacht en beschermd zijn tegen misbruik en cyberaanvallen. Om dit te bereiken, moeten er periodieke controles zijn om fouten en afwijkingen op te sporen en te corrigeren. Voor veilige AI-toepassingen zijn vooral de integriteit en vertrouwelijkheid belangrijk.

2.6.1. Integriteit

- De brongegevens die een AI-toepassing gebruikt, moeten actueel en inhoudelijk juist zijn. Het is belangrijk om zicht te hebben op de gegevens en hun kwaliteit.
- Als AI-toepassingen binnen bijvoorbeeld onze Office-omgeving worden gebruikt, moeten we ervoor zorgen dat de informatie in deze omgeving klopt en up-to-date is.
- De resultaten van AI-toepassingen moeten betrouwbaar zijn. We moeten altijd een controle uitvoeren op de uitkomsten die de AI genereert.

2.6.2. Vertrouwelijkheid

- Er moet duidelijk zijn welke bronnen AI-toepassingen mogen gebruiken. Dit vereist een duidelijke structuur van rechten en toegang.
- Regelmatige controles op de bronnen zijn nodig om fouten en afwijkingen te voorkomen.

2.7. Betrouwbaarheid, inspraak en participatie

De gemeente Beuningen streeft naar een transparante en open overheid. Voor inwoners, ondernemers en samenwerkingspartners is het essentieel dat hun gegevens zorgvuldig worden behandeld. Zij moeten erop kunnen vertrouwen dat hun gegevens veilig zijn en alleen worden gebruikt waarvoor ze bedoeld zijn. We maken duidelijk welke processen gebruikmaken van AI en algoritmen, welke gegevens worden gebruikt en voor welk doel. Door ons AI- en algoritmebeleid openbaar te maken via de gemeentelijke website, inclusief registers zoals het verwerkingsregister en algoritmeregister, geven we inwoners inzicht in onze werkwijzen en principes. Voor persoonlijke vragen staan we open om uitleg te geven over wat ons beleid voor hun situatie betekent.

2.8. Inspraak en participatie van de inwoner(s)

In Beuningen is gelijkwaardige dialoog een basisprincipe. Als we inwoners betrekken, staat het collectieve belang centraal, maar er is ook oog voor individuele belangen. Transparantie, betrokkenheid en betrouwbaarheid zijn kernwaarden in participatieprocessen. In november 2023 stelde de gemeenteraad de Kadernota Participatie vast. Hierin staat wat inwoners mogen verwachten van participatieprocessen. Bij elk vraagstuk over AI en algoritmen beslissen we of inwonersparticipatie nodig is of dat informeren voldoende is. Als inwonersparticipatie wordt ingezet, bepalen we het niveau (meedenken, meedoen of meebeslissen) en voeren we het proces uit in drie stappen: analyseren en voorbereiden, plannen en uitvoeren, en integreren en evalueren. Afhankelijk van het vraagstuk en participatieniveau gebruiken we zowel offline methoden (zoals gesprekken en focusgroepen) als online instrumenten (zoals een digitaal platform of enquêtesoftware).

3. Implementatie

Om bovenstaande ethische richtlijnen te implementeren, stellen we het volgende voor:

3.1. Uitvoeringsplan

We vertalen het theoretische beleidsstuk naar een praktisch en begrijpelijk stappenplan. Dit helpt om het beleid op een duidelijke en haalbare manier uit te voeren.

3.2. Uitvoering van een Ethische Impact Analyse (EIA)

Voor elke AI-toepassing voeren we een ethische impactanalyse uit. Hiermee beoordelen we hoe de toepassing past bij de vastgestelde ethische richtlijnen. Daarnaast identificeren we mogelijke risico's en stellen we maatregelen op om deze te beperken.

3.3. Blog op Intranet

We ontwikkelen trainingsprogramma's voor gemeentemedewerkers om hen bewust te maken van de ethische gevolgen van AI. Deze trainingen leren hen hoe zij ethisch kunnen handelen bij het gebruik van AI-technologieën. Door deze richtlijnen op te stellen en te volgen, zorgen we voor een eerlijke en transparante inzet van AI in onze gemeente. We streven ernaar om een goed voorbeeld te zijn in verantwoord AI-gebruik en het vertrouwen van inwoners in technologie te vergroten.

4. Conclusie

De gemeente Beuningen zet zich in voor een verantwoorde en ethische inzet van AI- en algoritmetechnologieën. Dit beleid dient als leidraad voor het gebruik van beschikbare technologieën binnen de gemeentelijke diensten. Het draagt bij aan een transparante, efficiënte en rechtvaardige samenleving.

Ondertekening

Aldus besloten in de openbare raadsvergadering van de gemeente Beuningen op 3 juni 2025.

De griffier, Esther Jonkman

De voorzitter, Daphne Bergman

Bijlage 1 Ethische Impact Analyse (EIA)

De Ethische Impact Analyse (EIA) helpt om risico's bij het gebruik van AI en algoritmen te begrijpen en te verminderen. Door zes ethische richtlijnen te volgen, zorgen we voor een eerlijke en verantwoorde toepassing. Dit betekent dat we aandacht hebben voor menselijke waardigheid, privacy en transparantie, zodat AI een ethisch hulpmiddel wordt voor de samenleving. De EIA, ook wel de Effectbeoordeling van AI, moet uitgevoerd worden naast eventuele pre-DPIA's. Dit geldt niet alleen voor AI-toepassingen, maar ook voor algoritmes die niet zelflerend zijn en informatieproducten. Het helpt om te ontdekken of deze technologieën risico's vormen voor de privacy en veiligheid van inwoners. Het uitvoeren van de EIA vóór de inzet van AI is belangrijk om problemen te voorkomen. Het is essentieel om goed te begrijpen wat een applicatie doet met (persoons-)gegevens. Als dit duidelijk is, weet je precies hoe de tool werkt en kun je risico's beter inschatten. Hiermee zorgen we ervoor dat AI op een veilige en verantwoorde manier wordt gebruikt.

Introductie

- 1 Naam van het project
- 2 Invuldatum
- 3 Opdrachtnemer en opdrachtgever, contactgegevens
- 4 Wat is het doel van het project?
- 5 Als bekend: welke data (persoons-)gegevens worden er verwerkt?

A: Data gerelateerde overwegingen

Algoritmen

- 6 Wordt er een algoritme gebruikt in het project? Zo nee, ga door naar 'Bron'.
- 7 Worden de resultaten van het model leidend of als 'extra' gebruikt in het beslissingsmodel?
- 8 Is er menselijke controle op fouten die het algoritme kan maken? Hoeveel ruimte heeft een mens om van het systeem af te wijken wanneer nodig?

Bron

- 9 Wat is de bron van de data?
- 10 Is de kwaliteit van de data(sets) gecontroleerd?
- 11 Wanneer moeten de data ververs worden?
- 12 Worden de juiste informatie verzameld (niet te veel/weinig/onnodig)?

Anonimiseren

- 13 Is het nodig om de data(sets) te anonimiseren of te pseudonimiseren?
- 14 In het geval van anonimiseren: is gecontroleerd of de data echt niet herleidbaar zijn?
- 15 In het geval van pseudonimiseren: wie heeft de sleutel om de pseudonimisering terug te draaien?

Toegang

- 16 Wie heeft toegang tot de data(sets)?
- 17 Hoe wordt de toegang gemonitord?

B: algemene overwegingen

Communicatie

- 18 Is er overlegd met team communicatie?

Transparantie

- 19 Denk je eraan om je gebruikte algoritme te registreren bij het landelijke algoritmeregister?
- 20 Geef aan welke persoonsgegevens er worden verwerkt.

Privacy

- 21 Heb jij het privacy team op tijd bij je project betrokken?

Vooringenomenheid/discriminatie

- 22 Bestaat het gevaar/risico dat bepaalde groepen mensen gediscrimineerd worden door je project? Zo ja, welke en hoe worden deze verminderd?

Evaluatie

- 23 Wanneer wordt dit project geëvalueerd? Met wie wordt geëvalueerd en met wie wordt de evaluatie gedeeld?

Conclusie

- 24 Wat zijn de belangrijkste ethische knelpunten (denk hierbij aan discriminatie/transparantie)?
 - 25 Hoe dek je de knelpunten af, zodat het project toch door kan gaan?
- Heb je deze vragenlijst ingevuld? Deel deze dan met je collega's van team privacy en de informatiemanager. Zij zullen samen met jou het project beoordelen en kijken wat er wel en niet mogelijk is.